

Голові Разової спеціалізованої вченої ради PhD 8083

Запорізького національного університету,
доктору юридичних наук, професору,
завідувачу кафедри
конституційного та адміністративного права
Запорізького національного університету
Колпакову В.К.

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора
Курінного Євгена Володимировича на дисертаційну роботу
Франковської Світлани Андріївни на тему: «Фінансовий моніторинг
політично значущих осіб як інструмент протидії корупції: правовий
аспект», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі
знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право

Пошук ефективного інструментарію протидії корупції за участю осіб, правовий статус яких відрізняється «вагомим впливом» (навіть після припинення відносин, безпосередньо пов'язаних із наявністю у особи такого статусу) на суспільні, політичні процеси у державі, світі, з необхідністю передбачає потребу поглибленої уваги з боку науковців, законодавця, практиків, експертів галузей до дослідження унікальності ресурсу кожного із таких «інструментів антикорупції». Серед останніх своє чільне місце посідає фінансовий моніторинг політично значущих осіб, який, з одного боку, є різновидом фінансового моніторингу й традиційно використовується для протидії корупції. Водночас, з іншого боку, відрізняється специфікою, завдяки цільовій орієнтації у застосуванні стосовно певного кола осіб – політично значущих осіб, «високоризикованих осіб». Не зважаючи на унормованість засад використання відповідного інструменту протидії корупції у національному законодавстві, формування системи його суб'єктів, процедурного наповнення, визнати застосування його ефективним, на жаль, не можна, що підтверджують матеріали правозастосування, аналітичні звіти незалежних експертів, в т.ч. зарубіжних та міжнародних. «Дефекти якості» відповідного законодавчого регулювання, що обумовлюють проблеми у

правозастосуванні, не тільки актуалізують доцільність активізації вітчизняної законопроектної тематичної діяльності в цілому, із орієнтацією її на запити українського суспільства, але й, з огляду на зобов'язання України перед європейською спільнотою стосовно виконання «домашнього завдання» як передумови набуття членства в ЄС, посилюють її значення для формування новітнього законодавчого підґрунтя для усунення «загроз», «ризиків» використання публічної влади для легалізації «брудних коштів» й впливу на суспільство. Все це вимагає ґрунтовного комплексного погляду на ресурс фінансового моніторингу як інструменту протидії корупції саме в аспекті орієнтації його на особливу категорію осіб – політично значущих осіб (у всьому розумінні їх) для того, щоб з'ясувати унікальність його ресурсу (в тому числі й із акцентом уваги на зарубіжні та вітчизняні практики) й, із урахуванням цього, імплементуючи європейські та міжнародні «антилегалізаційні» правові стандарти, сформувати його нове законодавче підґрунтя як складову частину новітнього релевантного вимогам часу і пріоритетам розвитку української держави законодавства. Практичне досягнення сформульованого завдання можливе лише за умови дотримання принципу науковості під час зазначених видів діяльності, завдяки формуванню новітнього наукового базису для вітчизняної тематичної законопроектної, законотворчої діяльності, частиною якого можна вважати і роботу Франковської С.А. На жаль, у вітчизняній правовій науці питання фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції комплексно не досліджувалися, в наявності лише роботи, присвячені або ж окремим його аспектам, або ж його аналізу у контексті дослідження більш змістовних питань, що й обумовлює відповідну прогалину, відновити яку можливо лише завдяки комплексним тематичним дослідженням, яким і є робота Франковської С.А. Наведене вказує на те, що відрізняється актуальністю, є релевантною вимогам часу, запитам українського суспільства, пріоритетним напрямкам розвитку вітчизняної правової науки, законопроектної та законотворчої діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація Франковської С.А. характеризується системним підходом до предмету дослідження. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом використаних джерел, актів вітчизняного та зарубіжного законодавства, актів ЄС та міжнародного права, публіцистичних матеріалів.

У дисертаційному дослідженні застосовано комплекс сучасних наукових методів, що дозволило забезпечити всебічне та глибоке осмислення проблематики унікальності ресурсу фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції.

Зокрема, діалектичний метод дав змогу дисертантці дослідити генезу доктринального дослідження фінансового моніторингу політично значущих осіб у вітчизняній правовій науці (підрозділ 1.1), формування відповідного законодавства (підрозділи 1.3) у їх розвитку. Використання дисертанткою історико-правового методу дозволило їй не тільки проаналізувати етапи формування й сучасний стан законодавства про фінансовий моніторинг політично значущих осіб (підрозділ 1.3), але й виокремити тенденції відповідного розвитку на майбутнє в контексті пріоритезації новітніх векторів вітчизняної «антилегалізаційної» нормотворчості у світлі практичної реалізації євроінтеграційних прагнень Української держави. Логіко-семантичний і логіко-юридичний методи сприяли формулюванню дефінітивного апарату дослідження, включаючи такі ключові поняття, як: «фінансовий моніторинг політично значущих осіб», «система суб'єктів фінансового моніторингу», «політично значущі особи», «процедурний інструмент фінансового моніторингу політично значущих осіб» (підрозділи 1.2, 2.2, 2.3). Системний метод забезпечив комплексне вивчення принципів фінансового моніторингу політично значущих осіб, із їх умовним поділом на групи та з'ясуванням унікальності ресурсу кожного із них (підрозділ 2.1), суб'єктного складу, із детальним поглядом на них як елементів системи, ґрунтовним аналізом зв'язків між ним та мети системо утворюючої ознаки

(підрозділ 2.2).

Метод групування дозволив здійснити класифікацію різних елементів механізму фінансового контролю політично значущих осіб, а саме: суб'єктів фінансового моніторингу політично значущих осіб (підрозділ 2.2), принципів (підрозділ 2.1) та процедурних інструментів (підрозділ 2.3). Застосування методів моделювання, порівняльно-правового аналізу та синтезу сприяло визначенню існуючих моделей нормативно-правового регулювання та практики використання фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції у зарубіжних країнах, із формулюванням пропозицій щодо можливого і доцільного запозичення позитивних зарубіжних практик в Україні (підрозділ 3.1), а також дозволило виокремити пріоритетні напрями вдосконалення використання відповідного різновиду фінансового моніторингу як інструменту протидії корупції в Україні у розрізі трьох «базових» блоків (підрозділ 3.2).

Таким чином, використання широкого спектра методологічних підходів забезпечило цілісне дослідження фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції, що може цілком сприяти подальшому розвитку правової науки й вдосконаленню відповідного законодавчого тематичного регулювання.

Представлене дисертаційне дослідження є ґрунтовною науковою працею, метою якої є з'ясування унікальності ресурсу, визначення та обґрунтування шляхів удосконалення використання фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції на основі аналізу актів національного, зарубіжного законодавства, актів ЄС та міжнародного права, практики їх застосування, доктринальних підходів та європейського «антилегалізаційного» досвіду.

Для досягнення мети дисертанткою сформульовано низку завдань, серед яких передбачено: аналіз стану дослідження фінансового моніторингу політично значущих осіб у вітчизняній правовій науці, виділення його особливості, тенденцій, формулювання пропозицій щодо вдосконалення для

з'ясування його унікальності й формування новітнього наукового базису для сучасної нормотворчості; аналіз фінансового моніторингу політично значущих осіб як правової категорії, визначення його особливості, формулювання авторського його визначення для можливого використання при формуванні відповідної норми-дефініції; аналіз генези, особливостей та сучасного стану законодавства України про фінансовий моніторинг політично значущих осіб, із виділенням тенденцій щодо його формування та пропозицій щодо його подальшого розвитку; характеристика його принципів як основоположних засад використання його ресурсу, виділення їх особливостей та системного характеру; системний аналіз суб'єктів фінансового моніторингу політично значущих осіб, із визначенням особливостей функціонування кожного із них й проблемних питань реалізації їх правового статусу; аналіз процедурного аспекту фінансового моніторингу політично значущих осіб, із виокремленням наявних нормативних моделей його регламентації, їх «дефектів» та пропозицій щодо усунення; дослідження зарубіжних тематичних законотворчих та правозастосовчих практик із обґрунтуванням напрямів їх можливого запозичення для України в умовах пріоритезації євроінтеграційних векторів вітчизняної державної політики щодо «антилегалізаційної» сфери відносин; формування основних напрямків удосконалення використання ресурсу фінансового моніторингу політично значущих осіб в Україні, із виокремленням та аналізом доктринального, законодавчого та освітянського аспектів (с. 19-20 дисертації).

Значущість роботи визначається її актуальністю, оскільки питання формування та ефективного використання «антилегалізаційного» інструментарію, одним із яких і є фінансовий моніторинг політично значущих осіб, є ключовим завданням державної політики України на сучасному етапі реалізації євроінтеграційних прагнень, виконання зобов'язань перед ЄС як умови набуття його членства. Запропоновані дисертанткою підходи та рекомендації можуть сприяти вдосконаленню законодавчого регулювання й правозастосовної практики у відповідній сфері,

забезпечуючи підвищення ефективності протидії корупції, усуваючи передумови для вчинення відповідних протиправних діянь за участю «високоризикованих» осіб. Відповідною гарантією достовірності та теоретичної обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих дисертанткою, є коректно сформульовані мета та завдання наукового дослідження, логіка викладення матеріалу. За підсумками опрацювання тексту дисертації, матеріалів наукових праць дисертантки, можна сформулювати висновок про те, що мета дисертаційного дослідження досягнута, завдання – виконані у повному обсязі, а запропонована дисертація представляє собою завершену наукову кваліфікаційну працю.

Структура запропонованої дисертації дозволила дисертантці повною мірою охопити об'єкт і предмет дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Структура повністю відповідає меті і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі питання та проблеми, визначені дисертанткою. Справляє позитивне враження джерельна база роботи, що свідчить про системне й ґрунтовне опрацювання проблематики, високий рівень наукової підготовки авторки та її наукову зрілість. Наукові положення та запропоновані рекомендації є достатньо аргументованими, базуються на аналізі актів законодавства (вітчизняного, зарубіжного, актів ЄС, актів міжнародного права), положеннях (в т.ч. й новітніх) правової науки.

У вступі дисертанткою здійснено обґрунтування вибору теми дослідження, доведена її актуальність, зазначено зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, надано відомості щодо апробації, а також щодо кількості публікацій, в яких відображено основні положення дисертаційного дослідження.

В основній частині роботи, що охоплює **три розділи**, здійснено дослідження загально-правових засад фінансового моніторингу політично значущих осіб (доктринальний, законодавчий вимір та характеристика як правової категорії), механізму відповідного інструменту протидії корупції із характеристикою його складових (принципів, системи суб'єктів, процедурного аспекту), визначено основні напрямки його удосконалення, із обґрунтуванням доцільності запозичення зарубіжного досвіду та моделюванням його зовнішніх форм прояву, а також «триблоковим» виміром реалізації виокремлених напрямків.

Завершується дисертація розгорнутими **висновками**, в яких наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, безпосередньо пов'язаного із з'ясуванням унікальності ресурсу фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції та визначенням основних напрямків вдосконалення використання його ресурсу в умовах викликів сьогодення. Висновки дисертації є цілісними та логічно обґрунтованими, відповідають меті та завданням дослідження й містять важливі теоретичні та практичні положення стосовно ресурсу фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Оцінюючи в цілому запропоновану дисертаційну роботу, зміст та характер теоретичних та практичних питань, які підлягають дослідженню, варто відзначити актуальність та комплексність даного дослідження, в якому запропоновано ґрунтований аналіз наукових, навчальних джерел, актів законодавства України та зарубіжних країн, актів ЄС та міжнародного права, матеріалів правозастосовної практики стосовно правового виміру фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції.

Дисертаційне дослідження містить обґрунтовані та достовірні наукові висновки, які або ж доповнюють вже існуючі доктринальні правові положення або ж містять новаційні авторські варіанти вирішення існуючих

проблем використання ресурсу фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції. Елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам. Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані у дисертації положення, висновки та рекомендації можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері: для поглибленого дослідження унікальності феномену відповідного інструменту протидії корупції, для формування нового наукового базису для вітчизняної нормотворчості стосовно врегулювання суспільних відносин фінансового моніторингу політично значущих осіб в цілому і ефективного інструментарію протидії корупції у відносинах за участю політично значущих осіб зокрема;

- у правотворчій діяльності: для підготовки змін та доповнень до актів законодавства для врегулювання відносин фінансового моніторингу політично значущих осіб у аспекті розгляду його в якості інструменту протидії корупції (правового статусу суб'єктів фінансового контролю, моделей їх взаємовідносин, ефективності інструментарію моніторингу, «якості» норми-дефініції, імплементації європейських правових стандартів тощо);

- в освітньому процесі: для підготовки навчально-методичних тематичних адресних матеріалів, вдосконалення змісту освітніх програм для здобувачів вищої освіти, для суб'єктів фінансового моніторингу політично значущих осіб, для політично значущих осіб та інших адресних категорій осіб.

Отже, дисертаційне дослідження Франковської С.А. може слугувати основою для проведення науково-прикладних досліджень з проблематики фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції. Висновки та рекомендації, які сформовані дисертанткою, можуть бути враховані у законопроектній та законотворчій діяльності для вдосконалення положень чинного законодавства України. Положення

дисертаційного дослідження Франковської С.А. також можна активно використовувати в освітньому процесі для підготовки (підвищення кваліфікації) як чинних, так і потенційних суб'єктів відносин фінансового моніторингу політично значущих осіб, суб'єктів антикорупції.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Представлення результатів наукової роботи є достатнім з огляду на кількість публікацій, їх обсяг, якість та повноту (всього 9 публікацій). Спрямованість науково-практичних конференцій, під час участі у яких відбувалася апробація результатів дисертаційного дослідження, характер статей здобувачки, в яких відображені положення дисертації і результати проведених досліджень, повною мірою вказують, що дисертація пройшла належну апробацію та є самостійною науковою працею, що має завершений характер. Ознайомлення із текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом робота відповідає вимогам, які передбачені чинним законодавством для відповідного різновиду наукових робіт. У тексті роботи відображено основні положення, зміст, результати і висновки проведеного наукового дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею, із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які запропоновані дисертанткою для публічного захисту. Використання ідей, результатів та текстів інших авторів у роботі здійснюється, із оформленням посилань на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування. Таким чином, у дисертаційному дослідженні Франковської Світлани Андріївни на тему: «Фінансовий моніторинг політично значущих осіб як інструмент протидії корупції: правовий аспект» відсутні порушення академічної доброчесності.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення. В цілому позитивно оцінюючи результати

дисертаційного дослідження Франковської С.А., визнаючи високий теоретичний рівень її дисертаційного дослідження, його важливе практичне значення, водночас варто відзначити, що у роботі є положення, які відрізняються дискусійним змістом, що вимагає уточнення позиції дисертантки під час публічного захисту, а стосовно деяких положень роботи варто зробити зауваження і сформулювати рекомендації.

1. Досліджуючи фінансовий моніторинг політично значущих осіб як інструмент протидії корупції, дисертантка досить детально висвітлює положення (в т.ч. й різні напрямки, доктрини, теорії тощо) вітчизняної правової науки й навіть зосереджує увагу на генезі доктринальних підходів, аналізує новітні навчальні та наукові джерела, також доповнює теоретичні положення аналізом положень різних актів законодавства. Водночас, у роботі відсутні (мінімізовані) матеріали правозастосування, хоча саме такі кількісні та якісні показники дозволили б з'ясувати праксеологічний аспект відповідного інструменту протидії корупції. Бажано було б під час публічного захисту уточнити позицію дисертантки з цього питання й наочно продемонструвати якісні показники використання ресурсу відповідного різновиду фінансового моніторингу в Україні.

2. Формулюючи пропозицію стосовно доцільності запровадження в Україні Єдиного реєстру політично значущих осіб, утримувачем якого має стати, на думку дисертантки, Держфінмоніторинг (с. 160 дисертації), водночас зазначається, що він розглядається як «інтегруюча ланка» ряду інших реєстрів - реєстру вітчизняних політично значущих осіб, реєстру іноземних політично значущих осіб та міжнародних політично значущих осіб (представників міжнародних організацій), суб'єктами формування яких передбачається визначити ціле коло органів держави (НАДС, НАЗК, Міністерства юстиції України, МЗС тощо). Підтримуючи в цілому запропоновану ідею, водночас варто зазначити, що незрозумілою є позиція дисертантки стосовно моделей взаємовідносин суб'єктів-утримувачів цих реєстрів між собою та із Держфінмоніторингом. Окрім того, бажано також

уточнити, яким чином передбачається надавати доступ до відповідних реєстрів «іноземним партнерам» (ст. 160 дисертації), а також «... забезпечувати доступ громадськості до відповідних відомостей» (ст. 160 дисертації).

Висновок. Дисертація на тему «Фінансовий моніторинг політично значущих осіб як інструмент протидії корупції: правовий аспект» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання. Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих наукових працях повністю відповідають вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 травня 2024 року № 507), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами і доповненнями від 03 травня 2024 року № 507), а її автор – **Франковська Світлана Андріївна** – заслуговує присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право.

Офіційний рецензент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного
та адміністративного права
Запорізького національного університету**

Є.В. КУРІННИЙ